

Ljudi za vratima gostionice

Tin Ujević

Naklada društva hrvatskih književnika
Zagreb MCMXXXVIII

Gladni i Siti Ljudi za vratima gostionice

U nekim zemljama poštuju prosjake. Recimo u Španjolskoj. Nekomu je prosjačenje sveto, a humanitarna ga filozofija uči da cijeni sve patnike. Trnovita filantropija: sudili su je često i takvi koji su živjeli od milostinje. Te pružene uklete ruke, pa ona popijevka „sa šeširoj u ruci kroz svijet“. Odrpanci teško diraju u okolici grobišta, na vratima crkava i manastira. Kao da poziraju ovdje za kameru, za snimanje.

Već i u ovom poslu ima ozbiljne utakmice. Ima milijunaša prosjaka, koji su pronašli da je ovakva produktivna šetnja najunosniji posao, jer ih štiti od svakoga troška i zajamčuje njihove uloge. Prosjaci, koji ostavljaju za sobom isprosjačene imetke, već su stalna rubrika u dnevnoj štampi. U Šangaju prosjaci imaju i svoju uzornu organizaciju, i sigurno dijele dobitke. Ali kampanja u štampi teško da će im koristiti. Ona ubija povjerenje. Siromahu ne vjeruju više da je siromah. Ne samo da to ne bi mogao popraviti. To će ga još učvrstiti u bijedi!

Najteži bolesnici, i kada su potpuno zdravi. Njih ne cijene. Ni njihov rad. Njih žale. Oni nisu vrijednost. Pasiva. Balast. Paraziti. Prosjaci, slikovita poezija ulice, kako su oblaci poezija neba.

Mašina će učiniti radnu snagu nepotrebnom. Danas svakomu kao da već u poslu kažu da nije potreban. I da je kao radnik to samo iz milosti ili dobre volje. Što koristi, ako sami sebi skrivamo tmasto dno naših misli? Čini se da u nekim centurijama ruku oduzimaju posao samo zato da bi ih mogli plemenito i nesebično, uzvišeno i gospodski pomagati.

Dobrotvornost prodire u takve jazbine kamo ne probija ustrojstvo rada. Korisnici dobročinstava osjećaju se uvrijeđeni i na dobra djela odgovaraju rđavim i opakim mislima. Prosjaci nisu i ne umiju biti zahvalni, i ograničavaju se na puko i mehaničko prosjačenje. I prosjak je vrsta suvremenog automata. Čovjek ima samo ulicu i možda dvije noge. I ruke –beskorisne.

Prosjake tjeraju s praga, a konobari ih ne puštaju u kavane. Sumnjive sjene, koje se vrzu oko stolova, smetaju ugledu posla i uznemiruje goste. Kerberi su na vratima. Ali ima jedna kategorija prosjaka koji su dobro primljeni. U vrijeme najokrutnijeg pozitivizma slutnja dokaza o potrebi tlapnje jedne nove romantike. Jdna vrsta prosjačenja razvija se kao lijepa umjetnost. Ovo su prijatelji. Malo smeta, ako katkada progutaju koju surovu i osornu riječ. Ovi simpatični prosjaci jesu – ljudiza vratima gostionice. Neizbježni su kao bakšiš i međusobno čašćenje. Ljudsko bratstvo daleko je došlo. Ljudi fraterniziraju, ako ne odbiju ponuđenu cigaretu. Gostoprinstvo. Opće pobratimstvo. Sa tanjira se puši, pepeonici slične na zdogorjele lomače, a tamnocrvene mrlje na masovnoj bjelini plahte posipaju solju. Prosjak s ulice nema obaveze da nas drugi put pozna i pozdravi. Ali ovi drugari, oni nas valjda neće zaboraviti? Dobri prosjaci mogu sjediti po gostionicama. Oni pozvrđuju misao o općem bratstvu i šire moralnu ideju. Napokon, pojedinačno neiziskuju mnogo (dok nisu bezobrazni), premda kao gomila predočuju jedno šareno rasulo. Rasapi našega vijeka ostavili su svoje spomenike. U svakom je zapečaćena jedna kriza. A svi zajedno, oni su naličje ovog vremena. Stope sudbine? Ovakvi automati možda imaju dušu. U nekimncu kao dobra poduka o nesta ključa i kipi hipertrofija duše, te opasne tečnosti. Oni se prigrabuju i privijaju društvanu kao dobra poduka o nestalnosti svakoga pojedinoga položaja. Inicima. A pametan je ko se ne osvećuje stradalnicima.

Dosta ih kola po gradu od rakijašnice do rakijašnice. Njihova šuštava i smušena dikcija svjedoči da su mjesečari koji predaju saopćenja s Kumovske Slame. Svakako je bolje da govore nego da pišu, ako je dno pomalo prazno. Jedan pozivanašeg Pirandella da odspava par noći među beskućnicima u Burzi Rada. Po rakijašnicama se obrazuju pripovjedači. Epoha besjednika spava u rodoljubivim podrumima vina. Era hoće više realizma. No realizam nema temelja u patologiji suvremene javnosti ni u pofzemnim vrelima žarkih nadahnuća. Nešto golica živce. Zar sve ovo nije stvarnost? I zar sve ovo nije san? Zar ne živimo u carstvu fantoma? Svuda se prodaju nezrele ideje i neslane dosjetke. Tamni žagor šapuće nešto što je potpuno u skladu i ne razumije se. Žargon tame napreduje. Mrka i

nesuvisla rječitost raste i naduva se. Oče, pomozí našem mozgu. Od Soče do Vardara cvjeta i napreduje Univerzalna Birtija. Zar i stvari nisu same vidovite i golicave kao sanje? A zar se i ta vidovitost ne kreće u tijesnim i jadnim granicama, odmjerena na sate, ona, kojoj će se suditi po hronometru Magle ... magle ... iztajanstva podruma. Svakako se krepče i krvavije magle dižu iz potoka, rijeka, jezera i mora alkohola nego iz svih zelenih baruština zemlje i voda. U nimbusu alkoholne magle svi su ljudi, za ovaj put, kao i drugom prilikom braća. Sjetiosam se da je historija u jednom periodu bila domen kavedžija i gostioničara. To je bilo vilinsko doba grabancijaša. A danas, u epohi najvećeg razmaha, nismo stigli ni do cocktaila. Morao bih za uspomenu napisati sve glavne lokale u kojima sam sjedio u čovječanstvu. To već, zahvaljujući, predmetu, ne bi, bio akademizam. I tim bih putem oglasio znamenita sijela najnovijih oblika javnog rada. Nekadašnji umjetnici u gladovanju jesu kapitulirali. Mjesto da očekuju smrt pod stablima u perivoju, ili na dogledu kakve Madone raskršća s koketnim očima, oni mogu da umru u slavi javnih sijalica, siti i ogađeni, usred kola protokolarnih ličnosti, u mirišljavoj gostionici koju razularuju košare otpalih mrvica i vraćenih ostataka obroka. Glad se susrela s rogom obilja, i ostala vjerna sebi, Gladi.

Letopis desetljeća? Sto – s jelom, mrvicama, mrljama, slanikom i čačkalicama. Dim iz tanjira. Fotografije što ih dijele svjetski putnici na rubu stola, ciganke gatane na vratima. Govor iz nebuloze duha. Banalne opaske o dalmatinskom vinu, sumarne primjedbe o svjetskoj književnosti, oglasničke sinteze o političkoj vulgarnosti. Jedna atmosfera. Slani bademi. Oguljene kore kikerikija. Po lokalu prodaju novine, jedan raznosac uprtio breme knjiga i nudi, pokazuje naslove. Razgovaramo. Vatra je minula, ideje tek pomaljavu glavu, i naši najbistriji razgovori još su trbuhozvorstvo. Bojim se rakije, bojim se nje radi zdravlja mozga. I stid me je kada moram doći u gostionicu, što sam vezan uz tanjir izvan kuće, kao na javnom forumu. Evo jedne atmosfere. Gledajući s ulice, koju je pokrio snijeg ovamo unutra, te odavde na tu istu sniježnu ulicu, otkrivamo irazumijemo atmosferu. Kuće u njoj osjećaju nedostojnosti, ali ja nastojim da sve pojmem; nepomirljiv sam, ali tražim modus; nemam nikakve nade, pa ipak se smiješim. Atmosfera je stara, ali ima li u njoj kakva promjena, početak? Predmeti, kojih se dotičemo, gube dubinu; sjedenje za gostioničkim stolom oduzima nam sasvim lično promatranje. Ah, u ovom položaju ja sam sam. Pa ipak, ovo nije kutija s iznenađenjima. Ja postajem plitak i glavu kao da sam ishlapio; na polju čekaju i zebu pravi ili lažni drugovi: ljudi za vratima gostionice.